



TER BESLISSING

Aan

Bestuursteam Belastingdienst

**Directoraat-Generaal
Belastingdienst
Directie IV**

Persoonsgegevens

nota

Scenario's uitrol M365

Datum

29 april 2025

Notanummer

2025-0000141596

Bijlagen

1. Scenario's
2. Subscenario's

Aanleiding

Recent is er veel politieke en maatschappelijke aandacht rondom de cloudstrategie van overheidsorganisaties. De Belastingdienst staat aan de vooravond van het besluit om over te stappen naar M365 in de publieke cloud. Met deze stap wordt de omgeving voor de kantoorautomatisering in de cloud geplaatst, de primaire systemen blijven in het eigen rekencentrum. Voordat een definitief besluit hierover kan worden genomen, wordt de staatssecretaris Fiscaliteit, Belastingdienst en Douane hierin meegenomen.

Op 6 mei is hierover gesproken in het Bestuursteam en hierbij zijn de volgende aanvullende vragen gesteld:

- Waarom volgt de Belastingdienst niet dezelfde weg als SSC-ICT;
- Waarom kan er geen on-premises Microsoft omgeving worden ingericht buiten het datacenter van de Belastingdienst;
- Waarom is de stap naar M365 zo van belang voor de uitvoering?

De antwoorden op deze vragen zijn onderaan deze nota verwerkt in deze oorspronkelijke nota.

Beslispunt:

- Hoe wil het Bestuursteam Belastingdienst de staatssecretaris adviseren omtrent de overgang naar M365 in de publieke cloud?
 - Scenario 1: gecontroleerde overgang naar M365 in de publieke cloud)
 - Scenario 2: doorgaan met HCL.
- Persoonsgegevens hebben als voorkeur scenario 1.
- Indien voor scenario 1 wordt gekozen, dient later een besluit te worden genomen over een directe fallback of een later in te richten exit-strategie.

Kernpunten

- De politieke en maatschappelijke aandacht voor cloudbeleid komt voort uit bepaalde risico's. Er zijn twee grote risico's met de stap naar de publieke cloud die worden versterkt door de huidige geopolitieke situatie. Allereerst is er de mogelijkheid dat de exclusiviteit/ vertrouwelijkheid van de eigen gegevens wordt geraakt, omdat de leverancier daar – mogelijk gedwongen door politieke druk – toegang forceert. Daarnaast is er de mogelijkheid dat er een situatie ontstaat waarbij de data niet meer beschikbaar/toegankelijk is, omdat

- de toegang tot in de cloud opgeslagen data wordt gestopt. De continuïteit van de kantoorautomatisering is daarmee afhankelijk van een externe actor.
- Voor de duidelijkheid, de primaire systemen staan niet in deze cloud omgeving. Wel wordt ons reguliere mailsysteem ook gebruikt voor het verzenden en behandelen van fiscale gegevens van burgers/bedrijven. Dat betekent dat er fiscale data in de cloud omgeving terecht komt. Daarnaast kunnen er ook bijzondere persoonsgegevens in de cloud komen, denk hierbij aan verzuimgegevens van onze medewerkers.
 - Op 13 maart jl. is in de Tweede Kamer een motie aangenomen ([26 643, nr. 1315](#)) die de regering verzoekt te stoppen met ICT-migraties naar Amerikaanse techbedrijven. De motie stelt dat uitzonderingen denkbaar zijn als er sprake van is dat de continuïteit van de dienstverlening aan burgers aantoonbaar in gevaar komt.
 - De afgelopen periode zijn er door de Belastingdienst verschillende scenario's overwogen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de volgende twee meest reële scenario's voor het vervolg:
 - Scenario 1 is het voorzetten van de uitrol van M365 in de publieke cloud.
 - Scenario 2 is het voorlopig handhaven van de huidige werkplek met on-premise opslag, HCL en een lokale Office365.
 - Naar verwachting wordt medio 2025 het rijksbrede cloudbeleid herzien, waarna kan worden gezien of de keuze van de Belastingdienst hier nog mee in lijn is. Er zijn dan mogelijk nadere maatregelen noodzakelijk waarbij we bepaalde gegevens buiten de cloud plaatsen.
 - In bijlage 1 is een nadere uitwerking gegeven van de gevolgen voor de twee genoemde scenario's.
 - In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de volledige set bekeken scenario's (ook buiten de twee meest reële opties).

Toelichting

- De staatssecretaris Digitalisering heeft recent in een Kamerbrief benadrukt dat departementen zelf verantwoordelijk zijn voor hun cloudgebruik en risicoanalyses. Ook bevestigt hij dat afhankelijkheid van één externe partij ongewenst is en kondigt hij aan zich in te zetten voor het realiseren van een soevereine overheidscloud.
- Het onderwerp (werken in/met een cloud) staat hoog op de politieke agenda en een besluit om de stap naar M365 te maken zal waarschijnlijk ook leiden tot aandacht vanuit de politieke omgeving/de pers.
- De staatssecretaris Digitalisering heeft aangegeven dat SSC ICT, één van de grootste ICT-dienstverleners binnen de Rijksoverheid, voorlopig niet over zal stappen op de publieke cloud als het gaat om het opslaan van documenten en e-mails.
- Met scenario 2 volgt de Belastingdienst in de basis de lijn van SSC ICT. Echter, de Belastingdienst gebruikt de huidige HCL-omgeving als on-premises. Zie onderaan nota uitleg situatie SSC-ICT.
- Scenario 2 is geen definitieve oplossing, maar een keuze om op een later moment een definitief besluit te nemen. De Belastingdienst is bezig met het afronden van een exit strategie. In de exit strategie is er een met Microsoft afgesproken tijd (9 maanden) waarin de Belastingdienst met support van Microsoft alle data uit de cloud kan halen en naar een andere plek kan verplaatsen. Daarnaast is in de exit strategie gekeken naar een noodscenario waarbij er direct geen toegang meer is tot de data in de cloud omgeving. Er is

dan voor mail een directe fallback naar HCL, omdat dit voorlopig passief blijft bestaan. Daarmee heb je niet de mail van de periode in de cloud direct beschikbaar, maar je kunt wel gewoon verder werken. Om een realtime back-up buiten de cloud te hebben, moet extra tooling worden aangeschaft en zullen er procedures moeten zijn om die data snel beschikbaar te hebben in de dan beschikbare middelen.

- De Belastingdienst heeft een uitgebreide risicoanalyse gedaan en de restrisico's daarin benoemd.
- Er wordt op dit moment gewerkt aan een addendum DPIA (Data Protection Impact Assessment) op gebruik van klantgegevens.
- Als voorgaande drie punten zijn afgerond kan ook de solution architectuur worden goedgekeurd. Dit is een vereiste voordat met de uitrol zal worden gestart. De doorlooptijd voor het afronden van deze punten is in principe twee maanden.

Voordelen en nadelen M365 in de publieke cloud

Voordelen:

- Microsoft zet volledig in op Cloud voor al hun software. On premise varianten worden nog wel ondersteund maar de doorontwikkeling wordt niet meer gegarandeerd. Dat wil niet zeggen dat Microsoft on-premise niet meer werkt, maar er wordt niet meer in ontwikkeld dus het einde komt in zicht. Zoals aangegeven is de functionaliteit on-premise lager dan in de Cloud en dat verschil zal alleen maar groeien.
- M365 is een Software-as-a-Service (SaaS) oplossing die alleen werkt wanneer de data in deze oplossing aanwezig is. Grote partijen, waaronder Microsoft, bewegen naar cloud toepassingen en veelal in een SaaS context. De innovatie van de Microsoft producten zijn dan ook M365-first. Oftewel, Microsoft investeert in hun SaaS-oplossing en zal niet alle verbeteringen beschikbaar maken in de Microsoft on-premises variant. Hier bestaat op dit moment al een "gat", en dat gat zal in de tijd groter worden.
- In de Microsoft on-premises oplossing is het samenwerken middels MS-Teams niet mogelijk. Er is geen on-premises variant van MS-Teams, er is dan de stap (terug) naar SharePoint.
- Het beheer van de M365 software gaat automatisch. Er zijn dus geen lokale installaties nodig en de beveiliging van de devices is altijd up-to-date.
- De beveiliging is in de M365 omgeving van hoger niveau dan in eigen on-premise omgeving
- We kunnen gebruik maken van voorzieningen als MS Teams om samen te werken, deze optie bestaat niet in een on-premise oplossing
- In de M365 omgeving zijn mogelijkheden om medewerkers te helpen met de classificatie van data en dat deels automatisch te doen
- In de configuratie van M365 – specifiek in MS-Teams - is door de Belastingdienst de doelstellingen voor IOOB/ het beleid voor de informatiehuishouding ingebouwd. Bij een eigen oplossing of on-premise moet dit opnieuw ingericht worden wat een serieuze doorlooptijd met zich meebrengt. Hiermee zullen de doelstellingen van IOOBD om eind 2026 de informatiehuishouding binnen de Belastingdienst op orde te hebben waarschijnlijk niet worden gehaald.
- De kosten van het eigen rekencentrum, de beschikbaarheid van capaciteit en stroom spelen een rol in de afweging. Bij on-premise met Microsoft-producten zal de capaciteit van het Rekencentrum moeten worden uitgebreid of er moet

capaciteit worden ingekocht. M365 in de Cloud betekent dat we juist capaciteit vrijmaken.

- Medewerkers van de Belastingdienst gebruiken veelal thuis al M365 en zijn gewend aan de cloud-variant. De lagere functionaliteit met HCL-producten in de werkomgeving zal negatieve effecten hebben op efficiency en het tevreden houden van onze medewerkers.
- Bij de uitrol van de DBO-werkplek is in voorkomende gevallen een tijdelijke oplossing gekozen die werkbaar is maar niet gewenst is omdat dit met de overgang naar M365 als vanzelf wordt opgelost. Langer blijven werken op deze omgeving betekent dat verdere investeringen in deze omgeving noodzakelijk zullen zijn. Bij overgang naar M365 stopt het actieve gebruik van HCL, we zullen HCL – en daarmee ook het support contract – voorlopig wel beschikbaar houden als fallback scenario bij onverhoopte problemen.

Nadelen en restrisico's bij gebruik M365 in de publieke cloud

- Er zal vertrouwen moeten zijn in de leverancier. De data in de cloud-oplossing is versleuteld via encryptie. De programmatuur van Microsoft kan bij de data, anders is er geen indexatie mogelijk en dan zal de zoekfunctionaliteit niet goed werken. In de inrichting van de cloud-oplossing kunnen medewerkers van Microsoft niet bij de data, daar moet Microsoft bij de Belastingdienst autorisatie voor vragen. Dit staat of valt bij het vertrouwen in de leverancier.
- Bij vergaande verstoring in de relatie tussen Nederland/Europa en de Verenigde Staten staat de data van de Belastingdienst in een rekencentrum buiten de Belastingdienst bij een Amerikaanse leverancier.
- De data staat in een datacenter in Amsterdam (back-up in Dublin) en dus binnen de Europese Unie, en valt dan ook onder EU wetgeving. De Verenigde Staten zou druk op Microsoft kunnen uitvoeren om data over te hevelen naar de US of het Data Center te sluiten. Overgaan naar de Microsoft Cloud betekent dus dat er een zeker vertrouwen in de US regering moet zijn.
- Bij verbindingsproblemen – zoals internetuitval – is de data niet bereikbaar. In de huidige situatie kunnen medewerkers naar Apeldoorn worden gehaald, die optie is dan niet geldig meer. Zoals aangegeven staan de primaire systemen van de Belastingdienst niet in deze cloud-omgeving.
- We maken in onze huidige programmatuur gebruik van decentraal ontwikkelde applicaties en daarin gebruikt men dan weer macro's. Dit kan een opening zijn voor malafide code. Deze situatie is niet anders dan nu. Dit is een bestaand risico wat niet door het M365 platform wordt opgelost.

Aanvulling bestuursteam 27 mei:

Waarom volgt de Belastingdienst niet dezelfde weg als SSC-ICT?

- De situatie bij SSC-ICT is in de basis anders dan bij de Belastingdienst. Er is bij SSC-ICT al sprake van een Microsoft on-premise omgeving. De stap terug naar Microsoft on-premise is hierdoor kleiner omdat de medewerkers voor een groot deel dezelfde tooling blijven gebruiken. De stap terug is dus ook minder ingrijpend dan bij de Belastingdienst.
- De Belastingdienst gebruikt HCL als huidige on-premise omgeving.
- De optie om naar Microsoft on-premise te gaan en daarmee in een vergelijkbare situatie te komen als SSC-ICT kan interessant klinken maar is geen eenvoudige stap. Zo moet er een lokale Microsoft on-premise omgeving opgebouwd worden. Dit kost capaciteit omdat er in het huidige datacenter

beperkingen zijn en uitbreiding een grote impact heeft op de data en IV-capaciteit en gepaard gaat met hoge kosten.

Waarom kan er geen on-premises Microsoft omgeving worden ingericht buiten het datacenter van de Belastingdienst?

- Een variant met Microsoft buiten het Belastingdienst datacenter kan, maar dit betekent dat deze omgeving moet worden ingericht wat dus IV-capaciteit en kosten vraagt. Voor de M365 oplossing is die inrichting gedaan en deze wordt voor een deel ook ondersteund en uitgevoerd door Microsoft. Bij het plaatsen van een Microsoft on-premises omgeving in een ander datacenter is dit nog niet ingericht. Zo moet onder andere de gehele security architectuur nog bedacht en ingericht worden. Ook de inrichting van Informatie Huishouding (IHH) is gebaseerd op M365 en bestaat nog niet voor Microsoft on-premises of de HCL omgeving. Hierover moeten allerlei afspraken worden gemaakt. Met de M365 omgeving is dat gebeurd wat ongeveer 3 jaar heeft geduurd. Voor een willekeurige andere plek nog niet. De geschatte doorlooptijd is naar verwachting 1 a 2 jaar met de eerdere ervaring

Waarom is de stap naar M365 zo van belang voor de uitvoering?

- Binnen de Dienst Toeslagen is onderzoek gedaan naar de tijd wat een medewerker voor dezelfde werkzaamheden nu binnen de huidige DBO omgeving extra kwijt is, vergeleken met de DWB-werkplekken. Een medewerker is nu 15 minuten per dag extra tijd kwijt. Dit getal kan niet zo geëxtrapoleerd worden naar alle dienstonderdelen maar het is wel de best gemeten inschatting die we hebben. In de huidige omgeving kunnen verbeteringen worden doorgevoerd maar dit is wel het investeren van tijd in een situatie waar we van af willen.
- De stap die nu gemaakt wordt van de DWB naar de DBO is noodzakelijk omdat de DWB niet meer wordt ondersteund na 14 oktober. Het gevaar is hier dat we in een situatie terecht komen waar de tussenstap ineens het eindplaatje is. Dat is ongewenst vanwege beperkingen in die omgeving.

Communicatie

- De Tweede Kamer wordt over dit onderwerp geïnformeerd via de eerstvolgende stand-van-zakenbrief, die voorafgaand aan het commissiedebat wordt verstuurd.

Politiek/bestuurlijke context

Zie toelichting.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlage 1: Scenario overgang M365 in de publieke cloud en alternatieve scenario's

Scenario	1. M365 in publieke cloud	2. HCL on-premise
a) Haalbaarheid	Dit is het basis scenario. Na akkoord en afhandeling laatste zaken kan de uitrol binnen 2 maanden starten. In eerste fase alleen Outlook/Onedrive en vergaderfaciliteit van MS Teams.	Terug naar bestaande situatie maar op de nieuwe DBO werkplek Dit kan direct maar er zijn vervolgstappen nodig om: 1. IHH in de oude omgeving te implementeren 2. Aantal issues die met M365 zouden zijn opgelost te verbeteren in de bestaande DBO werkplek
b) Kosten (grove raming, er is nog geen uitgewerkte onderbouwing)	Basis scenario. In kader Exit strategie met direct geen toegang tot de data is verbeterde oplossing nodig voor realtime backup data uit de cloud – ordegrrootte €2Mln per jaar met eenmalige kosten om het te implementeren. Bij uitgebreidere fallback scenario's komt direct de beschikbare ruimte in het rekencentrum in de discussie. Dan kunnen de kosten oplopen tot boven de € 50 miljoen omdat er uitbreiding van het rekencentrum noodzakelijk is.	Bij doorwerken in de huidige HCL omgeving zal er op de (middel)lange termijn ook sprake zijn van de noodzaak tot uitbreiding van het rekencentrum, ook omdat de voorziene ruimte door M365 niet vrij komt. Dan speelt ook in dit scenario de raming van € 50 miljoen. Er zijn ook korte termijn kosten omdat in dit scenario langer doorgewerkt zal worden op de huidige omgeving, dit betekent dat een aantal noodoplossingen (tot M365) robuuster gemaakt dienen te worden, de werkzaamheden voor IHH zullen ook in de HCL omgeving ingevoerd dienen te worden, en uitgaande van een latere overgang naar M365 is de vraag in welke mate we cruciale werknemers willen behouden. Ramin kosten €3-10 Mln.
c) Functionaliteit medewerker	M365 is een moderne omgeving die veel medewerkers ook van thuis of eerdere werkgevers kennen. Er zijn veel mogelijkheden tot verbetering van de efficiëntie. De oplossing is toekomstgericht, de leverancier investeert in deze oplossing. Beveiliging is gebaseerd op zero trust en is beter dan bij eigen on-premise oplossingen De compliancy is middels de IHH-polices en de mogelijkheden tot data classificatie ingeregeld De oplossing is identiek over devices heen. Er zijn veel medewerkers die continu vragen wanneer ze (eindelijk) M365 krijgen.	HCL is de bekende bestaande omgeving al zijn er met de uitrol van de DBO werkplek wel veranderingen, zoals een andere mail client via het web en de noodzaak om via een Virtuele Desktop naar de primaire applicaties te gaan. HCL is geen toekomstgerichte omgeving al zal de Indiase leverancier wel wat aanpassingen blijven doen Er is geen data classificatie mogelijk, dat zullen we nog moeten inrichten (zie kosten). Door O&P is aangegeven dat verder gaan in de oude omgeving effect heeft op onze positie op de arbeidsmarkt.

d) Continuïteitsrisico	De data staat in de cloud omgeving bij Microsoft (in Amsterdam). Standaard beschikbaarheid is zeer hoog. Risico is ingrijpen van VS om Microsoft te dwingen het data center te sluiten, kans laag maar impact is hoog. Een dergelijk risico kan worden gemitigeerd met een realtime backup voorziening. Die is nu nog niet voorzien, Microsoft is contractueel verplicht 9 maanden te geven en mee te werken om de data beschikbaar te maken wanneer de relatie wordt beëindigd. Er wordt gebruikt gemaakt van een SaaS oplossing dus er is afhankelijkheid van de leverancier	Data staat lokaal en beschikbaarheid van het eigen rekencentrum is prima. Indien Microsoft de licenties stopt (wellicht onder druk van de VS) dan zullen de Office applicaties niet meer werken, de licentiecheck loopt via de cloud. De belastingdienst kan (en moet) alles zelf beheren en besturen.
e) Vertrouwelijkheid	De gegevens staan in de cloud bij Microsoft. De medewerker van Microsoft kan daar niet zomaar bij, daarvoor moet de BD toestemming geven. Natuurlijk zou men dat, wederom mogelijk onder druk van de VS, wel kunnen doen zonder dat de BD dat weet. De data is uiteraard wel encrypted maar de sleutel zit in een kluis bij Microsoft.	Data is on-premise. In de basis kan een leverancier (zoals HCL) dus niet meekijken. De mate van beveiliging is op orde maar heeft niet het niveau van de beveiligingsopties die in de cloud aanwezig zijn. Bijvoorbeeld, het met mail versturen van vertrouwelijke data is gewoon mogelijk.
f) Gevolgen negatieve wending bij partner (Microsoft)	Effect is zeer groot, zie tekst hierboven	Effect is beperkt. Wel goed om ons te realiseren dat in de DBO omgeving ook webex (van Cisco, Amerikaans bedrijf) wordt gebruikt en in lijn met opmerkingen over Microsoft kan Cisco natuurlijk ook illegaal meeluisteren of verkeer tegenhouden.

Bijlage 2: Alle bekeken scenario's inclusief sub scenarios

In de voorbereiding om te komen tot de 2 hoofdsenario's is een grotere set aan scenario's onderzocht. In deze bijlage is voor elk van deze scenario's een uitwerking opgenomen. Bij elk scenario een korte inleiding en een overzichtsplaat zodat inzichtelijk is wat in de M365 cloud draait en wat on-premise is en wat op de laptop van de gebruiker draait. De afwegingen zijn in de voorbereidingen iets technische geformuleerd, passend bij de afwegingen die daartoe nodig waren.

De scenario's zijn beschouwd als een stap voor de komende 2-3 jaar. Bij een keuze voor uitstel van het besluit met bv. 6 maanden betekent dat we eigenlijk geen scenario keuze maken maar blijven zitten in de huidige situatie met een uitgerolde DBO werkplek zonder M365. De open vraag is dan wat je in de 6 maanden eventueel wel en niet doet, eigenlijk handhaaf je dan het benoemde scenario 2 (HCL). Bij een werkelijke stap naar scenario 2 – dus zonder een voorziene stap naar M365 – zijn er hogere transitiekosten, we zullen op de huidige DBO werkplek aantal zaken moeten door ontwikkelen die nu als tijdelijke oplossing zijn gepositioneerd.

Kosten zijn gedeeld van laag tot hoog met 1 tot 3 eurotekens. In de uitgewerkte scenario's zijn daar eerste ramingen benoemd.

Er is bij het hybride scenario sprake van verschillende data waarbij een deel van de data in de cloud kan en een deel niet. De 1a oplossing biedt opties om een deel van de data on-premise te zetten waarbij een medewerker te maken kan hebben met twee omgevingen die anders werken. We kunnen ook kiezen voor splitsing op medewerker niveau (persona) waarbij de ene medewerker in de cloud omgeving werkt en de andere medewerker gezien zijn werkzaamheden on-premise blijft. Voor de medewerker zijn beide scenario's lastig. Bij data on-premise zullen bepaalde functionaliteiten – denk aan het samenwerken in bestanden – voor die data niet werken en voor de data in de cloud wel. Bij persona's zitten collega's mogelijk in een andere omgeving en heeft de een beschikking over MS-Teams maar zijn of haar collega niet. In een hybride oplossing komen medewerkers ook in een hybride wereld terecht.

Ter info: het SSCICT scenario is anders dan de situatie bij de Belastingdienst. SSCICT heeft een on-premise omgeving met Microsoft en behoudt deze omgeving door niet naar M365 te gaan. Grofweg, SSCICT bevindt zich in onze situatie 1b. Als de Belastingdienst dat wil zullen we deze Microsoft on-premise omgeving op moeten bouwen.

De volgende scenario's en sub scenario's worden onderkend:

Scenario 1: M365 in de publieke cloud – opgenomen in hoofddocument

Scenario 1a: Hybride oplossing M365 met "fiscale"/V=3 data On Premise

Scenario 1aa: Hybride oplossing M365 met "fiscale" persona's On Premise

Scenario 1b: Weg bewegen van M365 met Microsoft On Premise

Scenario 2: HCL Domino/Notes On Premise, opgenomen in hoofddocument

Scenario 3: EU Cloudoplossing met alternatief voor M365 functionaliteiten

Scenario 1a: *Hybride oplossing M365 met "fiscale"/V=3 data On Premise**

In dit sub scenario wordt de data met karakteristiek V=3 niet in de cloud geplaatst maar dat blijft on premise. Dit maakt dat er sprake is van 2 omgevingen en dat de juiste classificatie hiervoor van belang is. Het betekent ook dat het effect heeft voor de eindgebruiker die sommige data op een andere plek zal vinden en ook daar moet bewerken en bewaren.

Voordeel is dat de V=3 data bij een conflict niet eenvoudig inzichtelijk is.

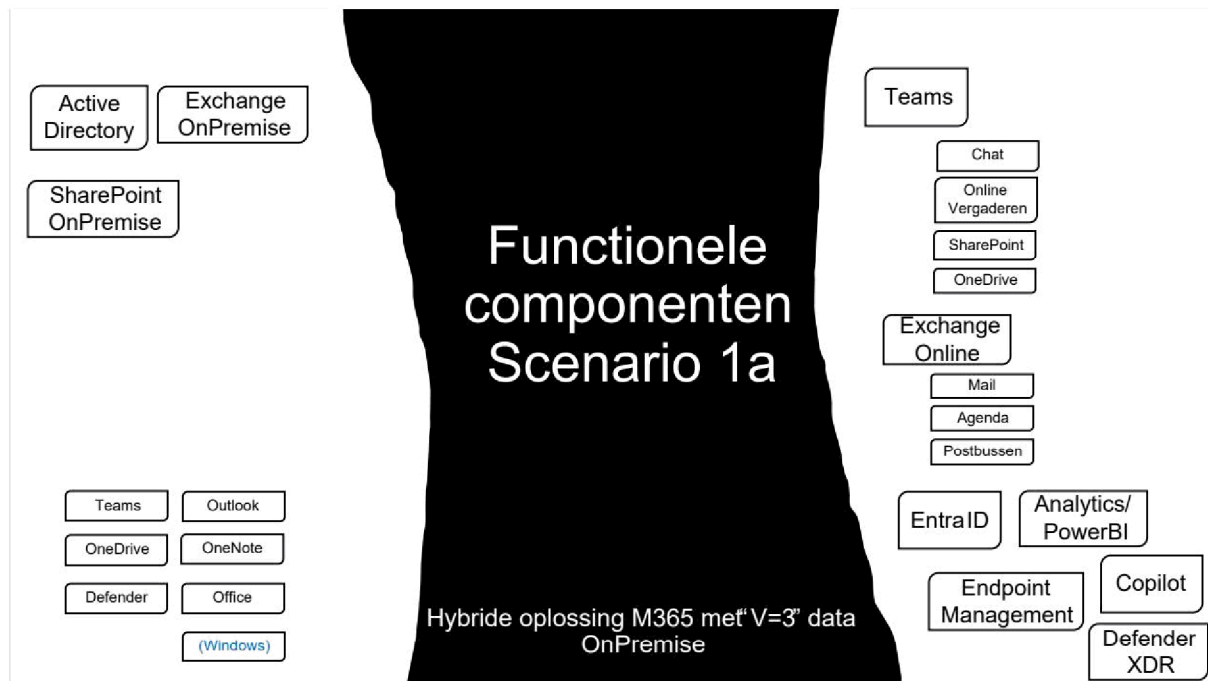
De kosten zijn vergeleken met het basis scenario licht hoger omdat er een separate on premise omgeving moet worden ingericht, medewerkers moeten worden getraind, implementatie is anders en er is lokale storage nodig.

Als dit een grotere hoeveelheid data is past het niet meer in het eigen rekencentrum en zullen de kosten onmiddellijk oplopen naar zeer hoog.

Om dit scenario volledig te maken is er ook een veilige email client nodig zoals Zivver. Ook dit betekent extra kosten voor aankoop en licenties met opleiding en dergelijke.

Naam scenario	<i>Hybride oplossing M365 met "fiscale"/V=3 data On Premise</i>
Kosten	Transitie € Instandhouding €
Haalbaarheid en Doorlooptijd	Transitie Haalbaar DC Afhankelijkheid Beperkt Start uitrol 9-14 mnd Einde uitrol & transitie 1 jaar na start
Functionaliteit voor gebruikers	Basis Modern, Toekomst gericht, Zero Trust, Compliancy, geïntegreerd, Uniform over devices heen. Extra veilige email functionaliteit. Extra On Premise oplossingen voor V=3 data. Twee situaties voor gebruikers
Beschikbaarheid	Diensten Zeer Hoog On Premise Diensten Hoog Supplier kan data onbereikbaar maken Zelfbeschikking over V=3 Hoog Zelfbeschikking andere data minder
Vertrouwelijkheid / Exclusiviteit	Statelijke actor VS kan niet bij V=3 data.
Gevolgen negatieve wending partner	Groot

Overzicht scenario 1a



...

Scenario 1aa: *Hybride oplossing M365 met "fiscale" persona's On Premise*

In dit sub scenario worden de personen die met V=3 of Fiscale data werken in een on-premise omgeving gehouden. Dit maakt dat er sprake is van 2 omgevingen maar voor elke gebruiker is er maar 1 waarin hij / zij werkt. In de samenwerking geeft dit evident situaties die onhandig zijn. Verder vergelijkbaar met 1a.

De kosten zijn vergeleken met het basis scenario serieus hoger omdat er een separate on premise omgeving moet worden ingericht, medewerkers moeten worden getraind, implementatie is anders en er is lokale storage nodig.

De kans dat dit past in het eigen rekencentrum is klein en de kosten gaan richting > 50 Mln, tenzij het aantal van deze persona's beperkt is.

Naam scenario	<i>Hybride oplossing M365 met "fiscale" persona's OnPremise**</i>
Kosten	Transitie €€€ Instandhouding €€€
Haalbaarheid en Doorlooptijd	Transitie Minder Haalbaar DC Afhankelijkheid Hoog Start uitrol 6-24 mnd Einde uitrol & transitie 1 jaar na start (Uitgaande van geen extra benodigde software)
Functionaliteit voor gebruikers	Kleine functionele verschillen in mailfunctie. Voor "fiscale" persona's On Premise verlies van functionaliteit. Persona overstijgende samenwerking is niet voorspelbaar On Premise of in de Cloud. Departementaal niet mogelijk om aan V=3 data samen te werken.
Beschikbaarheid	Diensten Zeer Hoog On Premise Diensten Hoog Leverancier kan data onbereikbaar maken Zelfbeschikking over V=3 Hoog Zelfbeschikking andere data minder
Vertrouwelijkheid / Exclusiviteit	Minder maatregelen beschikbaar en toegepast. (geen DLP, (auto) Labeling, etc.) Borging vertrouwelijkheid door On Premise, statelijke actor VS kan niet bij V=3 data.. Gebruikers weten niet van elkaar waar ze zitten dus bereik je mogelijk niet wat je wilt.
Gevolgen negatieve wending partner	Gemiddeld

Figuur is vergelijkbaar met 1a

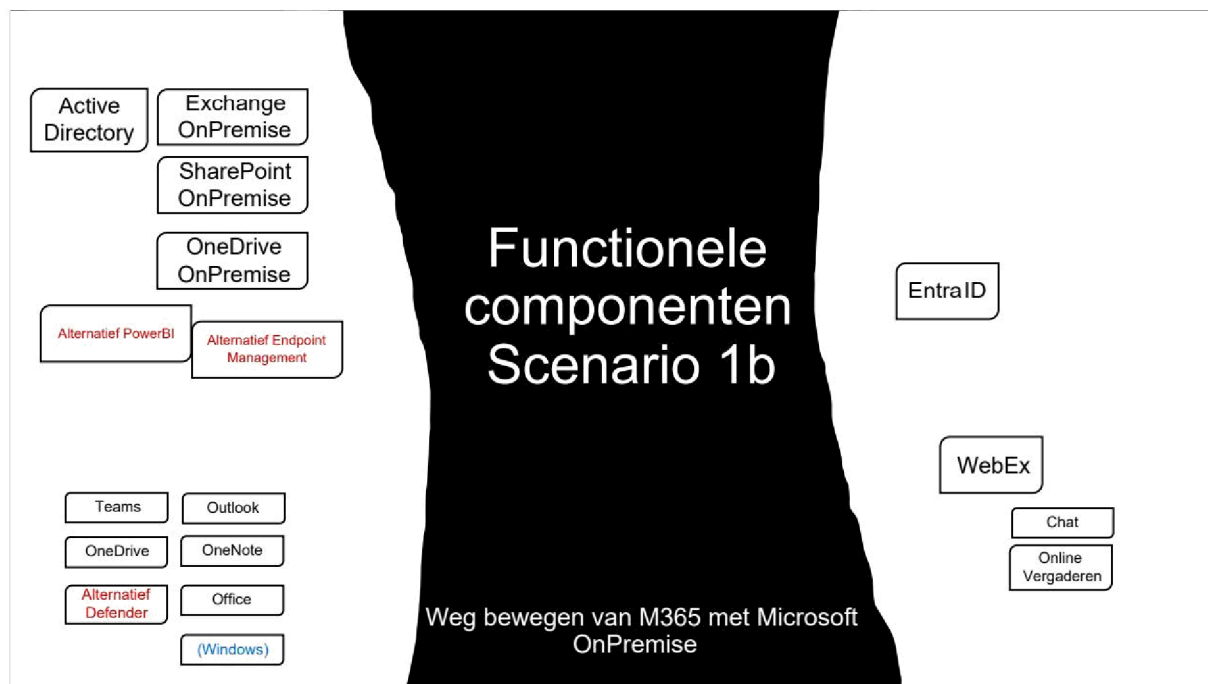
Scenario 1b: *Weg bewegen van M365 met Microsoft On Premise*

Dit scenario is een Microsoft gebaseerde oplossing on premise. Er is dan geen sprake meer van M365, dat is immers een SaaS dienst in de cloud. Dit betekent ook direct dat er geen MS Teams meer beschikbaar is, maar dat terug wordt gevallen op SharePoint.

De kosten zijn vergeleken met het basis scenario serieus hoger omdat er een separate on premise omgeving moet worden ingericht, medewerkers moeten worden getraind, implementatie is anders en er is lokale storage nodig. In dit geval is het zeker dat dit niet past in het rekencentrum en dat het rekencentrum dus moet worden uitgebreid. Kosten ver boven 50 Mln.

Naam scenario	<i>Weg bewegen van M365 met Microsoft On Premise</i>
Kosten	Transitie €€€ Instandhouding €€
Haalbaarheid en Doorlooptijd	Transitie Moeilijk Haalbaar DC Afhankelijkheid Zeer Hoog Start uitrol 24-36 mnd Einde uitrol & transitie 1 jaar na start. (Extra software benodigd)
Functionaliteit voor gebruikers	Verlies van functionaliteit Onzekerheid van beschikbaarheid oplossing.
Beschikbaarheid	Hoog Leverancier kan software licenties stoppen voor Office, Windows en Support. Zelfbeschikking hoog
Vertrouwelijkheid / Exclusiviteit	Alles On Premise, statelijke actor VS kan niet bij de data, minder beveiligingsmaatregelen. Extra software nodig voor dataclassificatie.
Gevolgen negatieve wending partner	Beperkt

Overzicht scenario 1b



Scenario 3: EU Cloudoplossing met alternatief voor M365 functionaliteiten

Dit scenario betreft een oplossing in een EU Cloud. Probleem is dat een dergelijke omgeving met de door ons gewenste omvang nog niet op professioneel niveau beschikbaar is. Om de afhankelijkheid van de leverancier te reduceren zullen er ook andere producten moeten worden geselecteerd voor de huidige Office functionaliteit en een ander besturingssysteem. Dit is het scenario waar binnen de EU aan wordt gewerkt maar de verwachte tijdlijnen zijn 3-5 jaar.

Naam scenario	<i>EU Cloudoplossing met alternatief voor M365 functionaliteiten</i>
Kosten	Transitie €€€€ Instandhouding ?
Haalbaarheid en Doorlooptijd	Lange termijn
Functionaliteit voor gebruikers	Zeër onduidelijk
Beschikbaarheid	Onduidelijk
Vertrouwelijkheid / Exclusiviteit	Vooralsnog onduidelijk, evident wel EU omgeving
Gevolgen negatieve wending partner	Onduidelijk

Scenario 3: EU Cloud Oplossing

